

მიღებულია „კლინიკური პრაქტიკის ეროვნული რეკომენდაციებისა (გაიდლაინები) და კლინიკური მდგომარეობის მართვის სახელმწიფო სტანდარტების (პროტოკოლები) შემუშავების, შეფასების და დანერგვის ეროვნული საბჭოს“ 2019 წლის 16 აპრილის №1 სხდომის გადაწყვეტილების შესაბამისად

დამტკიცებულია საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2019 წლის 3 ივნისის №01-189/ო ბრძანებით

რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობა

კლინიკური მდგომარეობის მართვის სახელმწიფო სტანდარტი
(პროტოკოლი)

შინაარსი

1. პროტოკოლის დასახელება: რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობა	3
2. პროტოკოლით მოცული კლინიკური მდგომარეობები და ჩარევები	3
3. პროტოკოლის შემუშავების მეთოდოლოგია	3
4. პროტოკოლის მიზანი.....	3
5. სამიზნე ჯგუფი	3
6. ვისთვის არის განკუთვნილი პროტოკოლი	3
7. სამედიცინო დაწესებულებაში პროტოკოლის გამოყენების პირობები	3
8. რეკომენდაციები.....	4
9. მოსალოდნელი შედეგები	7
10. აუდიტის კრიტერიუმები	8
11. პროტოკოლის გადახედვის ვადები	8
12. პროტოკოლის დანერგვისთვის საჭირო რესურსი	8
13. რეკომენდაციები ადგილობრივ დონეზე პროტოკოლის ადაპტირებისთვის.....	8
დანართი № 1 ადამიანური და მატერიალურ-ტექნიკური რესურსი	8

1. პროტოკოლის დასახელება: რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობა

2. პროტოკოლით მოცული კლინიკური მდგომარეობები და ჩარევები

N	დასახელება	კოდი
1	ფილტვის ტუბერკულოზი	A15 – A16
2	ფილტვგარეშე ტუბერკულოზი	A17 – A19
3	რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობა	-

3. პროტოკოლის შემუშავების მეთოდოლოგია

პროტოკოლი შემუშავებულია 2019 წლის ტუბერკულოზის მართვის ეროვნული გაიდლაინის საფუძველზე.

4. პროტოკოლის მიზანი

პროტოკოლის მიზანი ახალი ტუბსაწინააღმდეგო მედიკამენტებით და სამკურნალო რეჟიმებით რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობის გაუმჯობესება, ამ გზით წარმატებული გამოსავლის მაჩვენებლის გაზრდა და რეზისტენტული შტამების ტრანსმისიის რისკის შემცირებაა.

5. სამიზნე ჯგუფი

პროტოკოლის რეკომენდაციები ეხება რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს.

6. ვისთვის არის განკუთვნილი პროტოკოლი

პროტოკოლი სპეციალისტის პროფესიული კომპეტენციის ფარგლებში განკუთვნილია ფთიზიატრი-პულმონოლოგების, ინფექციონისტების, თერაპევტებისა და ოჯახის ექიმებისთვის.

7. სამედიცინო დაწესებულებაში პროტოკოლის გამოყენების პირობები

პროტოკოლის რეკომენდაციები მოიცავს სპეციალიზებული ფთიზიატრიული სამსახურისა და პირველადი ჯანდაცვის დაწესებულებებს, იმის გათვალისწინებით, თუ სად მიმდინარეობს რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობა - სტაციონარულ თუ ამბულატორიულ ქსელში, ცენტრალურ თუ რეგიონულ დონეზე.

8. რეკომენდაციები

განასხვავებენ რეზისტენტული ტუბერკულოზის შემდეგ ფორმებს:

- მონორეზისტენტული ტუბერკულოზი (მ.შ. იზონიაზიდისადმი მონორეზისტენტული ტუბერკულოზი (Hr-TB));
- პოლირეზისტენტული ტუბერკულოზი (PDR-TB);
- რიფამპინის მიმართ რეზისტენტული ტუბერკულოზი (RR-TB);
- მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზი (MDR-TB);
- ზემდგრად რეზისტენტული ტუბერკულოზი (XDR-TB).

მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზი

მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზი თავის თავში პირველი რიგის ტუბსაწინააღმდეგო ერთი ან მეტი მედიკამენტისადმი რეზისტენტობის სხვადასხვა კომბინაციებს მოიცავს, შესაბამისად მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზის სხვადასხვა ტიპისთვის მკურნალობის სხვადასხვა რეჟიმია რეკომენდებული (იხ. ცხრილი N1).

ცხრილი N1

მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო რეჟიმები		
მედიკამენტებისადმი რეზისტენტობა	შემოთავაზებული რეჟიმები	კომენტარები
R მონო- ან R-პოლი-რეზისტენტობა	DR-TB რეჟიმი	მკურნალობა DR-TB რეჟიმით (ხანმოკლე ან ხანგრძლივი, სრულად ორალური რეჟიმით) შესაბამისობის კრიტერიუმების გათვალისწინებით უნდა ჩატარდეს.
H პოლირეზისტენტობა, R სენსიტიურობა (მაგ. H+E; H+Z; H+Am/S; H+E+Z+ Am/S რეზისტენტობა)	DR-TB რეჟიმი*	მკურნალობა DR-TB რეჟიმით (ხანმოკლე ან ხანგრძლივი, სრულად ორალური რეჟიმით) შესაბამისობის კრიტერიუმების გათვალისწინებით უნდა ჩატარდეს.
H მონო-რეზისტენტობა <i>(დადასტურებული უნდა იყოს pDST-ით, სადაც ხელმისაწვდომია, და არა მხოლოდ FL-LPA -ით)</i>	6 Lfx + REZ (+/- INH ^{მაღალი დოზა}) ან DR-TB რეჟიმი	TB მკურნალობის ანამნეზის არმქონე, რეზისტენტობის განვითარების და წარუმატებელი გამოსავლის რისკის არმქონე პაციენტებს მკურნალობა 6 თვის განმავლობაში Lfx +REZ(+/- INH ^{მაღალი დოზა}) რეჟიმით უნდა ჩატარდეთ. TB მკურნალობის ანამნეზის მქონე, რეზისტენტობის განვითარების და წარუმატებელი გამოსავლის რისკის მქონე პაციენტებს (მაგ. გავრცობილი დაავადების შემთხვევაში) მკურნალობა DR-TB რეჟიმით უნდა ჩატარდეთ.

E მონო-რეზისტენტობა	6 HRZ + Lfx	
Z მონო-რეზისტენტობა	6 HRE + Lfx	
E + Z პოლი-რეზისტენტობა	6 HR + Lfx	გავრცობილი დაავადების შემთხვევაში დაამატეთ ლინეზოლიდი და 6 HR + Lfx + Lzd რეჟიმით უმკურნალეთ.

მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობის რეკომენდაციები	
<p>პაციენტებთან, ვისთანაც რიფამპიციინისადმი მგრძობიარე და იზონიაზიდისადმი მონო-რეზისტენტული ტუბერკულოზი (Hr-TB) დადასტურდება, რეკომენდებულია რიფამპიციინით, ეტამბუტოლით, პირაზინამიდით და ლევოფლოქსაცინით 6 თვის განმავლობაში 6Lfx+REZ რეჟიმით მკურნალობა.</p>	
<p>იზონიაზიდისადმი მონო-რეზისტენტული ტუბერკულოზის (Hr-TB) სამკურნალო 6Lfx+REZ რეჟიმში მაღალი დოზით იზონიაზიდის (Hმაღალი დოზით) დამატება მხოლოდ inhA მუტაციის შემთხვევაში შეიძლება იქნას განხილული.</p>	
<p>6Lfx+REZ(+/-Hმაღალი დოზით) რეჟიმით მკურნალობა რეკომენდებულია წარსულში ტუბსაწინააღმდეგო მკურნალობის ანამნეზის არმქონე, რეზისტენტობის განვითარების და წარუმატებელი გამოსავლის რისკის არმქონე იზონიაზიდისადმი მონო-რეზისტენტულ (Hr-TB) პაციენტებთან. წარსულში ტუბსაწინააღმდეგო მკურნალობის ანამნეზის მქონე, რეზისტენტობის განვითარების და წარუმატებელი გამოსავლის რისკის მქონე Hr-TB პაციენტების მკურნალობა რეკომენდებულია DR-TB რეჟიმით.</p>	
<p>იზონიაზიდისადმი რეზისტენტობის მომცველი პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტებისათვის (მაგ. H+E; H+Z; H+Am/S; H+E+Z+ Am/S რეზისტენტობის შემთხვევაში) დაავადების არამძიმე მიმდინარეობის შემთხვევაში რეკომენდებულია ხანმოკლე, მძიმე მიმდინარეობის შემთხვევაში კი ხანგრძლივი სრულად ორალური MDR-TB რეჟიმით მკურნალობა.</p>	
<p>პაციენტებთან, ვისთანაც დადასტურებულია რიფამპიციინისადმი მგრძობიარე და იზონიაზიდისადმი რეზისტენტული ტუბერკულოზი, სამკურნალო რეჟიმზე სტრეპტომიცინის ან სხვა საინექციო ჯგუფის მედიკამენტის დამატება რეკომენდებული არ არის.</p>	
<p>ეტამბუტოლის მიმართ მონო-რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს მკურნალობა 6 HRZ+Lfx რეჟიმით, პირაზინამიდის მიმართ მონო-რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს კი 6 HRE+Lfx რეჟიმით უნდა ჩაუტარდეთ.</p>	
<p>ეტამბუტოლის და პირაზინამიდის მიმართ პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს მკურნალობა 6 HR+Lfx რეჟიმით უნდა ჩაუტარდეთ; დაავადების გავრცობილი ფორმის შემთხვევაში რეჟიმს შესაძლებელია ლინეზოლიდი დაემატოს და მკურნალობა 6 HR+Lfx+Lzd რეჟიმით ჩატარდეს.</p>	
<p>რიფამპიციინის მიმართ დადასტურებული რეზისტენტობის მქონე ყველა პაციენტს (მ. შ. რიფამპიციინისადმი მონო- და პოლი-რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს) მკურნალობა მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის (MDR-TB) სამკურნალო რეჟიმით უნდა ჩაუტარდეს.</p>	

რიფამპინისადმი და მულტი-რეზისტენტული ტუბერკულოზი (RR/MDR-TB)

რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო მედიკამენტები A, B და C ჯგუფად იყოფა (იხ. ცხრილი N2). კანამიცინი და კაპრეომიცინი რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალოდ აღარ ინიშნება.

ცხრილი N2

რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო მედიკამენტები		
ჯგუფი	მედიკამენტი	აბრევიაცია
ჯგუფი A: გამოიყენე სამივე მედიკამენტი (მანამ სანამ მათი გამოყენება შეუძლებელი არ იქნება)	ლევოფლოქსაცინი ან მოქსიფლოქსაცინი	Lfx Mfx
	ბედაქილინი	Bdq
	ლინეზოლიდი	Lzd
	კლოფაზიმინი	Cfz
ჯგუფი B: დაამატე ორივე მედიკამენტი (მანამ სანამ მათი გამოყენება შეუძლებელი არ იქნება)	ციკლოსერინი ან ტერიზიდონი	Cs Tzd
	ეტამბუტოლი	E
ჯგუფი C: დაამატე რეჟიმის შესავსებად და როცა A და B ჯგუფის მედიკამენტების დანიშვნა შეუძლებელია	დელამანიდი	Dlm
	პირაზინამიდი	Z
	იმიპენემ-ცილასტატინი ან მეროპენემი*	Ipm-Cln Mpm
	ამიკაცინი (ან სტერპტომიცინი)**	Am (S)
	ეთიონამიდი ან პროთიონამიდი	Eto Pto
	პარა-ამინო სალიცილის მჟავა	PAS

რიფამპინისადმი რეზისტენტული და მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალოდ რეკომენდებული რეჟიმებია:

- სრულად ორალური ხანგრძლივი MDR-TB რეჟიმი;
- სრულად ორალური მოდიფიცირებული ხანმოკლე MDR-TB რეჟიმი;
- სტანდარტული ხანმოკლე MDR-TB რეჟიმი;
- მხსნელი MDR-TB რეჟიმები (BDQ-ით და/ან DLM-ით უშედეგო მკურნალობის შემთხვევებისთვის).

<p>რიფამპინისადმი რეზისტენტული და მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობის რეკომენდაციები</p>
<p>RR/MDR-TB-ის სამკურნალოდ კანამიცინის და კაპრეომიცინის გამოყენება მომავალში რეკომენდებული აღარ არის.</p>
<p>RR/MDR-TB-ის სამკურნალო ყველა რეჟიმში ყველა ორალური მედიკამენტი კვირაში 7-ჯერ, ყოველდღიურ რეჟიმში უნდა დაინიშნოს.</p>

<p>სრულად ორალური ხანგრძლივი MDR-TB რეჟიმის ძირითად ღერძს ბედაქილინი (BDQ), ლინეზოლიდი (Lzd), ლევოფლოქსაცინი (Lfx), და კლოფაზიმინი (Cfz) უნდა შეადგენდეს (თუკი თითოეული ამ მედიკამენტის მიმართ დოკუმენტირებული რეზისტენტობა არ ფიქსირდება).</p>
<p>სრულად ორალური ხანგრძლივი MDR-TB რეჟიმით მკურნალობა 5 ეფექტური მედიკამენტით უნდა დაიწყოს და A ან B ჯგუფის მედიკამენტის კურსის დასრულების ან არასასურველი მოვლენის განვითარების გამო მედიკამენტის მოხსნის შემთხვევაში მკურნალობის დასრულებამდე 4 ეფექტური მედიკამენტით უნდა გაგრძელდეს.</p>
<p>სრულად ორალური ხანგრძლივი MDR-TB რეჟიმებით მკურნალობის ჯამური ხანგრძლივობა 18-20 თვეა, რაც მკურნალობაზე პაციენტის კლინიკური პასუხის მიხედვით შეიძლება შეიცვალოს.</p>
<p>სრულად ორალურ ხანგრძლივ MDR-TB რეჟიმზე მყოფ პაციენტთა უმეტესობისათვის, კულტურის კონვერსიის შემდეგ მკურნალობის ხანგრძლივობა 15-17 თვეა და ეს ხანგრძლივობა მკურნალობაზე პაციენტის კლინიკური პასუხის მიხედვით შეიძლება შეიცვალოს.</p>
<p>რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალოდ ბედაქილინი ≥ 6 წლის, დელამანიდი კი ≥ 3 წლის ასაკობრივ ჯგუფშიც შეიძლება დაინიშნოს.</p>
<p>ბედაქილინის და დელამანიდის კომბინაციაში დანიშვნა განხილულ უნდა იქნას ფთორქინოლონის მიმართ რეზისტენტულ ყველა DR-TB შემთხვევაში. კომბინაციაში ბედაქილინის და დელამანიდის კურსის ხანგრძლივობა 6-20 თვეა და ეს კურსი 4-5 ეფექტური მედიკამენტისაგან შემდგარი ადექვატური რეჟიმის შექმნის საჭიროების შემთხვევაში კონსილიუმის გადაწყვეტილებით, ჯანმო-ს მოთხოვნის შესაბამისად ინფორმირებული თანხმობის და მკურნალობის შესაბამისი მონიტორინგის თანდართვით უნდა დაინიშნოს.</p>
<p>ტუბერკულოზური მენინგიტის რეზისტენტული ფორმის მკურნალობა სტაციონარში Dlm+Lfx+Lzd+Cz+Mpm რეჟიმით, ამბულატორიაში კი მეროპენემის ნაცვლად პირაზინამიდის შემცველი Dlm+Lfx+Lzd+Cz+Z რეჟიმით უნდა ჩატარდეს.</p>
<p>სრულად ორალური მოდიფიცირებული ხანმოკლე MDR-TB რეჟიმის რეკომენდებული სქემაა: 9 BDQ+Lzd+Lfx+Cfz+Cz</p>
<p>სტანდარტული ხანმოკლე MDR-TB რეჟიმის რეკომენდებული სქემაა: 4-6 Am-Mfx-Pto-Cfz-Z-H_{მაღალი დოზა}-E/5 Mfx-Cfz-Z-E</p>
<p>ბედაქილინით (BDQ) და/ან დელამანიდით (DLM) უშედეგო მკურნალობის შემთხვევებში დანიშნული მხსნელი MDR-TB რეჟიმი შეიძლება მოიცავდეს Ipm/Mpm; Bdq/Dlm (Bdq-ს Dlm-ით და Dlm-ს Bdq-ით უშედეგო მკურნალობის შემთხვევაში); Cz; E; Z; Am; Pto/Eto; PAS. რეჟიმში მედიკამენტები რეზისტენტობის პროფილის და წარსულში მათი გამოყენების გათვალისწინებით უნდა შეირჩეს.</p>

9. მოსალოდნელი შედეგები

პროტოკოლის დანერგვის შედეგად მოსალოდნელია რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობის ხარისხის გაუმჯობესება, წარმატებული გამოსავლის მაჩვენებლის ზრდა და რეზისტენტული შტამის ტრანსმისიის რისკის შემცირება.

10. აუდიტის კრიტერიუმები

- მონო- და პოლირეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტთა რაოდენობა და იმ პაციენტთა წილი (%), ვისთანაც მკურნალობა რეკომენდებული სქემით ჩატარდა;
- რიფამპინისადმი და მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტთა რაოდენობა და იმ პაციენტთა წილი (%), ვისაც მკურნალობა ხანმოკლე რეჟიმით ჩატარდა;
- რიფამპინისადმი და მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტთა რაოდენობა და იმ პაციენტთა წილი (%), ვისაც მკურნალობა ხანგრძლივი რეჟიმით ჩატარდა.

11. პროტოკოლის გადახედვის ვადები

პროტოკოლის გადახედვა მოხდება 2 წლის ვადაში, წყარო გაიდლაინის გადახედვის შემთხვევაში - უფრო ადრე.

12. პროტოკოლის დანერგვისთვის საჭირო რესურსი

პროტოკოლის დანერგვისთვის საჭირო რესურსი იხილეთ დანართ N1-ში.

13. რეკომენდაციები ადგილობრივ დონეზე პროტოკოლის ადაპტირებისთვის

ადგილობრივ დონეზე შესაძლებელია დაზუსტდეს, რომელი რა ფუნქციებს შეასრულებს დანართ N1-ში მითითებული ადამიანური რესურსიდან. შეიძლება ფუნქციების განაწილება, რამდენადაც ამის საშუალებას იძლევა სპეციალისტის პროფესიული კომპეტენცია. მატერიალურ-ტექნიკურ რესურსზე მოთხოვნა შესაძლოა ქვეყანაში ახალი ტუბსაწინააღმდეგო მედიკამენტების ხელმისაწვდომობის შესაბამისად შეიცვალოს.

დანართი № 1

ადამიანური და მატერიალურ-ტექნიკური რესურსი

რესურსი	ფუნქციები/მნიშვნელობა	შენიშვნა
ადამიანური		
ფთიზიატრი	რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო რეკომენდებული რეჟიმის შერჩევა და უშუალო მეთვალყურეობით მკურნალობის უზრუნველყოფა	
ექთანი	რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო მედიკამენტების შენახვა და განაწილება	
ფარმაცევტი	რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო მედიკამენტების მარაგის უზრუნველყოფა	

მენეჯერი/ადმინისტრატორი	პროტოკოლის დანერგვის ხელშეწყობა; დანერგვაზე მეთვალყურეობა; აუდიტის ჩატარება და შედეგების ანალიზი	
მატერიალურ-ტექნიკური		
რეზისტენტული ტუბერკულოზის სამკურნალო მედიკამენტები	რეზისტენტული ტუბერკულოზის მკურნალობის უზრუნველყოფა რეკომენდაციების შესაბამისად	სავალდებულო
პაციენტის საგანმანათლებლო მასალები	პაციენტის ინფორმირება	